

УДК 330.34.01

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ПОТЕНЦІАЛ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ"**Латишева Олена Володимирівна**, старший викладач кафедри економіки підприємства Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ**Ye. Latysheva**, senior teacher of Department of an economy of enterprises, Donbas state machine-building academy, Kramatorsk***Ye. Latysheva. Determination of essence of concept "potential of steady development of enterprises".***

The paper a few of approaches of definitions «sustainable development» and «potential of sustainable development» generalization and considered. The key descriptions are combinations of triune conception of sustainable development, possibilities and resources of this development have considered. The paper authorial determination of concept «potential of sustainable development of enterprises» has been presented. The authorial comprehension of sustainable development is presented on all hierarchical levels from positions socially - oriented and ecologically - the directed economic development, as the directed sequence of changes of her components, connections and intercommunications between them. Determination of essence of potential of sustainable development of enterprises offers as triads of constituents (social, ecological, economic), as systems of key possibilities that include : resources (natural, labour, economic and other), administrative - organizational possibilities (system of management of sustainable development, management ecologically - economic processes, market mechanisms of management, instruments of the management system, in thereby the ecologically-oriented character), other of competence (marketing, investment-technological, administrative and other), id est as to possibility, readiness and ability of the system to transform an internal (economic) constituent and ecological constituent (naturally-resource components) in social (satisfaction of public necessities). The management of potential of sustainable development by enterprises is based on balancing of functioning of elements, social, economic and ecological constituents of sustainable development and forms terms for an effective management and adjusting as enterprises so national economy on the whole. It offers to determinate the management of sustainable development as transformation of such base property of potential of sustainable development as exceptional nature, that provides possibility to the producers (ecologically oriented) of commodities to get technological, organizationally-administrative or other of advantage of potential.

Латишева О. В. Визначення сутності поняття "потенціал сталого розвитку підприємств".

Проведено узагальнення підходів щодо визначення термінів «сталий розвиток» і «потенціал сталого розвитку», в яких ключовими характеристиками є поєднання триєдиної концепції сталого розвитку, можливостей і ресурсів цього розвитку. В статті запропоновано власне визначення поняття «потенціал сталого розвитку підприємств». Представлено авторське осмислення сталого розвитку на всіх ієрархічних рівнях з позицій соціально - орієнтованого та екологічно - спрямованого економічного розвитку, як спрямованої послідовності змін її компонентів, зв'язків та взаємозв'язків між ними. Запропоновано визначення сутності потенціалу сталого розвитку підприємств як триади складових (соціальної, екологічної, економічної), як системи ключових можливостей, що включають: ресурси (природні, трудові, економічні та ін.), управлінсько- організаційні можливості (систему менеджменту СР, управління еколого-економічними процесами, ринкові механізми управління, інструменти системи менеджменту, у т. ч. екологічно-орієнтованого характеру), ін. компетенції (маркетингові, інвестиційно-технологічні, управлінські та ін.), тобто як спроможності, готовності та здатності системи трансформувати внутрішню (економічну) складову та екологічну складову (природно-ресурсні компоненти) в соціальну (задоволення суспільних потреб). Визначено, що управління потенціалом сталого розвитку на рівні підприємств базується на збалансуванні функціонування елементів, насамперед, соціальної, економічної й екологічної складових СР, та формує умови для ефективного управління та регулювання як підприємств так й національної економіки у цілому. Запропоновано розглядати управління потенціалом сталого розвитку як трансформацію такої базової властивості потенціалу сталого розвитку як винятковість, яка забезпечує можливість виробникам (екологічно орієнтованих) товарів отримувати технологічні, організаційно-управлінські або ін. переваги.

Латышева Е. В. Определение сущности понятия "потенциал устойчивого развития предприятий".

Проведено обобщение подходов к определению терминов "устойчивое развитие" и "потенциал устойчивого развития", в которых ключевыми характеристиками являются сочетания триединой

концепции устойчивого развития, возможностей и ресурсов этого развития. В статье предложено собственное определение понятия "потенциал устойчивого развития предприятий". Представлено авторское осмысление устойчивого развития на всех иерархических уровнях с позиций социально ориентированного и экологично направленного экономического развития, как направленной последовательности изменений ее компонентов, связей и взаимосвязей между ними. Предложено определение сущности потенциала устойчивого развития (УР) предприятий как триады составляющих (социальной, экологической, экономической), как системы ключевых возможностей, которые включают: ресурсы (природные, трудовые, экономические и др.), управленческо - организационные возможности (систему менеджмента УР, управления эколого-экономическими процессами, рыночные механизмы управления, инструменты системы менеджмента, в т. ч. экологически-ориентированного характера), др. компетенции (маркетинговые, инвестиционно-технологические, управленческие и др.), то есть как возможности, готовности и способности системы трансформировать внутреннюю (экономическую) составляющую и экологическую составляющую (естественно-ресурсные компоненты) в социальную (удовлетворение общественных потребностей). Определено, что управление потенциалом устойчивого развития на уровне предприятий базируется на сбалансировании функционирования элементов, в первую очередь, социальной, экономической и экологической составляющих УР, формирует условия для эффективного управления и регулирования как предприятий так и национальной экономики в целом. Предложено рассматривать управление потенциалом устойчивого развития как трансформацию такого базового свойства потенциала устойчивого развития как исключительность, которая обеспечивает возможность производителям (экологически ориентированным) товаров получать технологические, организационно-управленческие или др. преимущества.

Постановка проблеми. В економічній літературі окремі аспекти сталого розвитку (СР) хоч й висвітлені достатньо широко, але потребують й подальшого дослідження з урахуванням нових викликів, насамперед, таких як: необхідність виконання все більш жорстких нормативів і стандартів якості країн Європейського Союзу (ЄС), прийнятий країною курс на децентралізацію та євроінтеграцію, складні економічні та політичні умови, проблеми адаптації українського законодавства до відповідних нормативних актів екологічної безпеки європейської спільноти, соціальна напруга та ін.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз існуючих трактувань понять «сталий розвиток», «сталий розвиток підприємств» (табл. 1.1), вивчення споріднених понять (підтримуваний розвиток, еколого-орієнтований розвиток, збалансований розвиток та ін.) у науковій літературі вітчизняних вчених (О. Амоши [1], В. Антонюка, А. Бурда, Б. Буркинського [1] та ін. - див. табл. 1.1), іноземних вчених [2; 3], визначення суті понять «потенціал» (табл. 1.2), «потенціал підприємства» (табл. 1.3) «потенціал сталого розвитку підприємств» (табл. 1.4), етапів еволюції концепції сталого розвитку, передумов її появи дозволяє констатувати, що *основні положення концепції сталого розвитку* формувалися в зв'язку з зростанням глобальних екологічних проблем в процесі розвитку людства та соціально-економічних відносин, визначались зростанням ризиків втрати людського потенціалу, пов'язаних із нерівністю в якості життя, розподілі ресурсів, умов існування та розвитку, удосконалювались завдяки об'єднанню зусиль світової спільноти у питаннях гармонізації економічного розвитку з урахуванням соціальної та екологічної складових.

Метою статті є визначення суті понять «потенціал», «потенціал підприємства», «потенціал сталого розвитку підприємств», узагальнення існуючих підходів щодо їх трактувань, надання власного бачення цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз трактування сутності поняття «сталий розвиток підприємств» в фаховій економічній літературі показав, що у даних визначеннях (табл. 1.1) основний наголос робиться на здатність підприємства як системи до адаптування, стабілізації і саморегулювання по окремим складовим сталого розвитку, тому, на наш погляд, потребує додаткового дослідження факторів стимулюючого та дестимулюючого характеру впливу на забезпечення запланованого/достатнього рівня СР.

Таблиця 1.1 - Стислий огляд на визначення сутності поняття «сталий розвиток підприємств» та споріднених понять* (*надалі - СРП)**

Зміст поняття «сталий розвиток» та його споріднених понять	Автор, джерело, режим доступу
СРП - зміни стану або поведінки організації в результаті заданого цілеспрямованого впливу на неї факторів навколишнього середовища та властивість саморегульованих структур зберігати стабільність навіть у разі істотних змін умов господарювання»	Бурда А. І. : 1. [Бурда А.І. Оцінювання потенціалу сталого розвитку промислових підприємств / Дис...канд.екон.наук... за спец. 08.00.04... – НТУ "КП", - Київ, 2009 - с. 254, С.22]
СРП - здатність системи зберігати свій працездатний стан щодо досягнення запланованих результатів за наявності різних мінливих впливів	Василенко В. О. : 2. [Василенко В.О. Антикризове управління підприємством : навч. посібник / Василенко В.О. // – Київ : ЦУЛ, 2003. – 504 с., С.19]
Сталість підприємства - забезпечення його рентабельної виробничо-комерційної діяльності за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством, стійкого фінансового стану за рахунок поліпшення структури активів, а також стабільного розвитку потужності підприємства і соціального розвитку колективу при самофінансуванні в умовах динамічного зовнішнього середовища, що розвивається	Зеткіна О. В.: 3. [Зеткіна О.В. Об управлении устойчивостью предприятия / О. В. Зеткіна. – М.: Аудит; ЮНИТИ, 2003. – 134 с.]
СРП - розвиток, орієнтований на постійне підвищення ефективності діяльності на інноваційних засадах з одночасним узгодженням економічних, екологічних та соціальних інтересів шляхом розширення сфери відповідальності перед суспільством	Глинська А. С. : 4. [Глинська А. С. Оцінка відповідності сталому розвитку взаємодії підприємств із зовнішнім середовищем / А. С. Глинська // Вісн. Київ. нац. УНТУ технологій та дизайну: зб. наук. пр. – К, 2007. – Т.1. – С. 130-134.]
Сталість підприємства - рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в тривалій перспективі з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників	Медведев В. А. : 5. [Медведев В. А. Устойчивое развитие общества: модели, стратегия / В. А. Медведев. – М.: Акад., 2001. – 267 с.]
Стійкість підприємства представлена станом його матеріальних, економічних і трудових ресурсів, їх розподілом і використанням, що забезпечує розвиток ...на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику	Олексєєнко Н. В.: 6. [Алексєєнко Н. В. Устойчивое развитие предприятия как фактор экономического роста региона / Н. В. Алексєєнко // Экономика і організація управління. – № 3. – 2008. – С. 61.]
Особливий стан господарської системи, при функціонуванні якої досягається високий економічний рівень розвитку підприємства, підтримуються соціальні гарантії персоналу, зберігається баланс взаємодії суб'єкта господарювання з природою та зміцнюється правова політика підприємства	Телешевська С. М. : 7. [Телешевська С. М. Оцінка факторів сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі. : Дис. ... канд. екон. наук .. спец.: 08.00.04. – Одеський НЕУ – Одеса, 2016. – 350 с., С.73]

Джерело: ** систематизовано на підставі опрацювання наукових праць згідно переліку джерел, вказаних у даній таблиці [1-7]

Тому варто розглянути існуючі погляди науковців на зміст поняття "потенціал" (табл. 1.2 - табл. 1.4), який згідно з тлумаченням економічного енциклопедичного словнику С.І. Ожегова походить від латинського слова «potentia», в перекладі означає «сила», «змога», «потужність» й визначається як «ступінь потужності (приховані можливості) у якому-небудь відношенні... ».

Досліджуючи сутність категорії «потенціал», варто зауважити, що у багатьох з досліджених літературних джерел і наукових праць (табл.1.3 - табл.1.5) для визначення сутності потенціалу "ключовими словами" є "можливість" (здатність, спроможність) та/або "ресурси" (фактори, умови, складові забезпечення).

Таблиця 1.2 - Тракткування поняття "потенціал" в загальній економічній системі*

Зміст і трактування поняття	Автор, джерело, режим доступу
совокупность мощностей в каком-либо отношении, совокупность средств, возможностей, необходимых для чего либо	Тлумачний словник під. ред. С. Ожегова : 8. [Словарь русского языка: 70000 слов / С.И. Ожегов; под ред. Н.Ю. Шведовой. –[23-е изд.] . –М.: Рус. яз., 1991. –847 с.]
можливості, наявні сили, запаси, засоби, які можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для здійснення чого-небудь	Євдокимов Ф. І., Мізіна О. В.: 9. [Євдокимов Ф. І. Дослідження категорії «економічний потенціал промислового підприємства» / Ф. І. Євдокимов, О. В. Мізіна // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2004. – Вип. 75. – С. 54–59]
як здатності комплексу параметрів розв'язувати найважливіші виробничі та науково- технічні проблеми забезпечення їх ефективного розвитку	Погрішук Б. В. : 10. [Погрішук Б.В. Формування та використання виробничого потенціалу в АПК, с.218-224 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/218.pdf]
сукупність можливостей, які були використані для зміни існуючого стану об'єкту в позитивному напрямі, а можуть залишитися не використаними	Назарова О. Г.: 11. [Назарова О.Г. Вартісний підхід до управління інвестиційним потенціалом підприємства : Дис... канд. екон. наук. ..спец. 08.00.04... / Донецький державний університет управління. – Маріуполь: ДонДУУ, 2014.– 235с., С.13]
сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів; потенціал – це система матеріальних і трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва; потенціал – це здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання	О. Федонін, І. Репіна та О. Олексюк : 12. [Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка/ О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. –К.: КНЕУ, 2004.–316 с., С.6-8]
у широкому розумінні як можливості, наявні сили, запаси, засоби, які можуть бути використані, або рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь, ... означають наявність у кого-небудь ...	Телешевська С. М. : 13. [Телешевська С. М. Оцінка факторів сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі. /С.М. Телешевська// Дис. ... канд. екон. наук ...спец.: 08.00.04 – "Економіка і управління підприємствами". – Одеський Національний Економічний Університет. – Одеса, 2016. – 350 с.]

Джерело: систематизовано на підставі опрацювання наукових праць згідно переліку джерел, вказаних у даній таблиці [8-13]

В рамках теми даного дослідження було узагальнено підходи до трактування поняття «*потенціал підприємства*» (табл. 1.4) та «*потенціал сталого розвитку*» (табл.1.5).

Таблиця 1.3 - Тракткування поняття "потенціал" в системі управління підприємством

Зміст і трактування поняття	Автор, джерело, режим доступу
сукупність різних видів ресурсів, які в процесі виробництва набувають форми факторів виробництва	Анчишкін О. І.: 14. [Анчишкін А. И. Наука – техника – экономика / А. И. Анчишкін. – М. : Экономика, 1989. – 384 с., С.117]
можливості підприємства виготовляти продукцію певного асортименту, номенклатури та якості у потрібній для споживачів кількості	Гетьман О. О., Шаповал В. М. 15. [Гетьман О. О. Економіка підприємства : [навчальний посібник] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с., С156]
можливості підприємства використовувати наявні чи приховані ресурси для досягнення поставленої мети	16. [Кучерук Г. Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства / Г. Ю. Кучерук, О. М. Вовк // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 3. – С. 11–15.]
реальна, фактична здатність підприємства створювати максимальний обсяг матеріальних благ із врахуванням певних ресурсних обмежень	Лапін Є. В. 17. [Лапін Е.В. Экономический потенциал предприятия : монография – Сумы : «Университетская книга», 2002. –

збалансованості трудових та матеріальних ресурсів	[309 с., С.27]
можливості та здатність сукупності ресурсів підприємства виконувати поставлені перед ним завдання, протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечуючи економічне зростання підприємства	Дзюба Т. А.: 18. [Дзюба Т.А. Інтегральна система підвищення інвестиційного потенціалу підприємства в механізмах реалізації інноваційних проєктів. /Дис.. . к.е.н. .. 08.00.04 – ... ХНУ, Хмельницький – 2016 р., с.260, С.15]
сукупність наявних можливостей для досягнення поставленої мети, що дозволяє оцінити інноваційний потенціал та ступінь його використання; можливостей задовольнити потреби конкретних споживачів з урахуванням кон'юнктури ринку та конкурентних можливостей виробників	Бутко М. П. : 19. [Бутко М. П. Методологічні аспекти кластеризації промислового комплексу регіону / Економіка та держава № 2, 2010, с. 38-43, С.38 – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2010/12.pdf]
сукупність якостей системи взаємопов'язаних ресурсів, можливостей та їх мобілізації щодо досягнення поставленої мети підприємства, конкурентних переваг із врахуванням впливу зовнішнього середовища	Сабадирьова А. Л. : 20. [Сабадирьова А. Л. Теоретичні основи організації потенціалу підприємства / А. Л. Сабадирьова // Економіст. – 2010. – № 1. – С. 34–35.]
результат використання потужностей системи у відносинах, що виникають на підприємстві з метою досягнення максимально можливого фінансового результату	Чумаченко М. Г. : 21. [Чумаченко М. Г. Економічний аналіз : навч. посіб. / М. Г. Чумаченко. – К. : КНЕУ, 2001. – 204 с. ,С112]

Джерело: систематизовано на підставі опрацювання наукових праць згідно переліку джерел, вказаних у даній таблиці [14-21.]

Таблиця 1.4 - Тракткування поняття «*потенціал сталого розвитку підприємств*»

Зміст і трактування поняття	Автор, джерело, режим доступу
це сукупність ресурсів і можливостей, що дозволяють забезпечити збалансований еколого-соціально-економічний розвиток підприємства, а його формування на підприємстві має передбачати: по-перше, здатність до саморозвитку і прогресу підприємства, тобто забезпечення сталого зростання виробництва, створення надійних умов і гарантій для суб'єктів господарювання, створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій; по-друге, раціональне використання природних ресурсів і збереження екологічної рівноваги в регіоні; по-третє, стабільне підвищення якості життя всіх працівників та жителів міста	22. [Бурда А. І. Оцінювання потенціалу сталого розвитку промислових підприємств / Дис...канд.екон.наук ... спец. 08.00.04 – НТУ "КПІ", – Київ, 2009- с.254,С.34]
це наявність потенціалу розвитку, локальні складники якого забезпечують несуперечливий, збалансований, гармонійний розвиток соціально-економічної системи, і, шляхом адаптивності та гнучкості, ефективного його використання для нейтралізації зовнішніх дестабілізаційних чинників і створених конкурентним середовищем загроз без ризику для життєдіяльності підприємства. Формування ПСР підприємства повинно охоплювати: здатність до саморозвитку і прогресу підприємства, тобто забезпечення стійкого зростання виробництва, створення надійних умов і гарантій для суб'єктів господарювання, створення сприятливого клімату для інвестицій і інновацій; раціональне використання природних ресурсів і збереження екологічної рівноваги в регіоні; по-третє, стабільне підвищення якості життя всіх працівників та жителів міста.	23. [Дерев'янка Ю. М. Аналіз показників сталого розвитку підприємства. / Дерев'янка Ю. М., Піддубна Т. В.// Сумський держуніверситет, Суми – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26436/1/Derev%20%80%99janko%20.pdf]
це розвиток підприємства, обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та такий, що характеризується збільшенням його потенціалу	24. [Погорелов Ю. С. Природа, рушійні сили та способи розвитку підприємства: монографія / Ю. С. Погорелов. – Харків : АДВА, 2010. – 436 с., С.42]

Джерело: систематизовано на підставі опрацювання наукових праць згідно переліку джерел, вказаних у даній таблиці [22; 23;24]

Аналіз сучасних підходів до трактувань поняття «потенціал» (табл. 1.3, табл. 1.4) дає змогу виділити, наступне:

1) В сучасних дослідженнях поняття "потенціал" використовується для позначення найбільш оптимальних та перспективних аспектів підвищення ефективності діяльності підприємства. Розповсюдженим в економічній та фаховій

літературі є *ресурсний* підхід до трактування поняття «потенціал». У широкому розумінні досить розповсюдженим і загальноприйнятим є трактування змісту потенціалу як «можливості використовувати наявні чи приховані ресурси для досягнення поставленої мети» (Бутко М. П., Мочерний С. В., Олексюк О. І., Репіна І. М., Телешевська С. М., Федонін О. С. та ін.).

2) В управлінні діяльністю підприємств термін "потенціал підприємства" розглядається з наступних позицій *використання* в господарській діяльності *економічних ресурсів* та *ефективної реалізації функціональних завдань*. Потенціал на *рівні підприємства* розглядається як *основа розвитку* підприємства та як *інструмент управління* розвитком бізнесу. Потенціал на рівні підприємства визначається існуючими (реальними) *можливостями* суб'єкту господарської діяльності здійснювати свою діяльність (в різних аспектах) для досягнення певного (запланованого, бажаного) позитивного *результату*, а «загальний потенціал підприємства складається з втіленої (існуючої) та невтленої частин» (Васюткіна Н.В. та ін.).

3) *Функціональними складовими* потенціалу підприємства є: *виробничий* потенціал (матеріально-технічні засоби і можливості їх використання для виробництва продукції); *фінансовий* потенціал (власні та позичені фінансові засоби і можливості їх використання в господарській діяльності); *ринковий* потенціал (маркетингове ресурсне забезпечення підприємства); *науково-технічний* потенціал (можливості організації розвивати і впроваджувати результати НТП); *екологічний* потенціал (можливості підприємства здійснювати господарську діяльність за умови збереження екосистеми); *трудова* потенціал (сукупність трудових потенціалів всіх функціональних видів діяльності) тощо (С. В. Харченко, Телешевська С. М. та ін.).

Проведений аналіз наукової фахової літератури, результати теоретичних пошуків обумовлюють *розуміння сталого розвитку підприємства* через діалектичну єдність та взаємозв'язок: *економічної* складової потенціалу сталого розвитку, *соціальної* і *екологічної* складових суб'єктів господарювання.

Грунтуючись на загальноприйнятому в наукових колах розумінні *потенціалу* як здатності та можливості системи до певних змін, за умов наявності певних ресурсів, в роботі пропонується застосування *синтезу ресурсного, функціонального та цільового підходів*.

Результатом цього підходу має стати відокремлення *трьох базових складових потенціалу сталого розвитку*, які існують у взаємозв'язку і взаємозалежності:

- *екологічна* компонента (природні ресурси, їх використання, вплив на довкілля, екологічні наслідки) у вигляді природничої системи (навколишнього середовища) та систем його управління (ОНС та раціональне природокористування, управління еколого-економічними процесами та ін.),

- *економічний* ефект (результативність господарювання) в межах економічної (виробничої) системи господарства,

- *соціальна* відповідальність (суспільна користь) бізнесу як індикатор ефективності забезпечення соціальної системи (населення).

При такому тлумаченні сутності сталого розвитку пропонується розглядати цей комплекс заходів *на рівні підприємств* в ракурсі використання всього *потенціалу* як підприємств, так національної економіки у цілому, на базі збалансування функціонування, насамперед, *економічної й екологічної складових сталого розвитку суб'єкту господарювання*.

Висновки. Систематизація і розвиток теоретичних підходів до визначення *сутності потенціалу сталого розвитку* обумовлюють, на наш погляд, його розуміння як *тріади складових* (соціальної, екологічної, економічної), як системи ключових можливостей, що включають: *ресурси* (природні, трудові, економічні та ін.), *організаційні можливості* (систему менеджменту СР), *ін. компетенції* (маркетингові,

інвестиційно-технологічні, управлінські та ін.), тобто як спроможності, готовності та здатності системи трансформувати внутрішню (економічну) складову та екологічну складову (природно-ресурсні компоненти) в соціальну (задоволення суспільних потреб).

Метою цього трансформування є забезпечення стану, здатного до адаптування к змінам макро- та мікросередовища стану, підвищення ефективності функціонування підприємства та національного господарства в цілому з урахуванням можливості перетворення екологічних обмежень в економічні переваги, забезпечення збалансування тріади складових сталого розвитку завдяки інструментам управління, які спроможні ефективно реагувати на посилення зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників.

Тому, подальшого дослідження потребують питання визначення цих дестабілізуючих чинників (соціальних, екологічних, економічних) для подальшого формування механізму забезпечення запланованого рівня сталого розвитку підприємства.

Слід констатувати, що визначальний дестабілізуючий ефект забезпечує економічна криза, системне скорочення обсягів виробництва та експорту промислової продукції, значна ресурсоемність виробництва, складна соціальна ситуація та рівень екологічних проблем в країні. Відповідно до цього у роботі пропонується *сутність сталого розвитку на рівні підприємства* розглядати як складові потенціалу сталого розвитку: екологічної (природно-ресурсна компонента потенціалу, управлінська), економічної (виробнича, науково-технологічна) і соціальної (трудова).

Так, *природно-ресурсна компонента екологічної складової потенціалу* сталого розвитку – це спроможність природної системи та підприємства забезпечувати потреби економіки (суспільства) в ресурсах і продукції. *Виробнича компонента економічної складової* сталого розвитку формується в процесі взаємодії природних і трудових ресурсів, основного капіталу і науково-технологічного прогресу. *Науково-технологічна компонента економічної складової* сталого розвитку представляє собою сукупність кадрових, матеріально-технічних, технологічних, інформаційних та організаційних ресурсів. *Трудова компонента* соціальної складової сталого розвитку потенціалу сталого розвитку – це кількісні та якісні параметри використання ресурсів праці задіяних в певний період часу.

Аналіз наукової бази з тематики «управління потенціалом», «управління потенціалом сталого розвитку», досліджень існуючих підходів щодо управління в економіці і в системі управління підприємством, дозволяє визначити, актуальність питань удосконалення механізму управління розвитком (підприємства, промислового комплексу, галузі, національної економіки), проблем збалансованості усіх елементів тріади складових СР, пошуку можливостей нейтралізації і/або пристосування до дестабілізуючих зовнішніх умов і явищ з мінімально можливими втратами.

Дослідження наукових поглядів щодо сталого розвитку та визначення особливостей моделі механізму сталого розвитку при формуванні концепції сталого розвитку України [1-3], яка включає суб'єкти, об'єкти, інструменти та принципи сталого розвитку, дозволяє констатувати, що в сучасних умовах вибору євроінтеграційного вектору розвитку національної економіки України, після прийняття країною міжнародних природозахисних програм і конвенцій, актуальним питанням є пошук такого комплексу заходів управління та регулювання підприємств, конкретних галузей та держави, що враховує вже чинні та найбільш перспективні в світовій практиці інструменти управління та регулювання (соціально орієнтованого та екологічно спрямованого характеру) в контексті сталого розвитку.

Слід відмітити, що результати дослідження теоретичних поглядів щодо змісту феномену «сталий розвиток» вказують на наявність подвійної детермінації цього

процесу. По-перше, це визначається динамікою, структурою та спрямованістю суспільних потреб, по-друге, можливостями трансформації одного чинника (екологічного, соціального) в інший (в конкурентний потенціал, в економічну потужність, в економічний потенціал виробництва тощо).

На цьому підґрунті пропонується розглядати *управління потенціалом сталого розвитку* як трансформацію такої базової властивості потенціалу сталого розвитку, як винятковість, яка забезпечує можливість виробникам (екологічно орієнтованих) товарів отримувати технологічні, організаційно-управлінські або ін. переваги.

Управління потенціалом сталого розвитку на рівні підприємств базується на збалансуванні функціонування елементів, насамперед, соціальної, економічної й екологічної складових СР, та формує умови для ефективного управління та регулювання як підприємств так й національної економіки у цілому. Тому, у аналітичних цілях дефініцію потенціал сталого розвитку доцільно обмежити до рівня поняття «соціо-еколого-економічний потенціал» яке з обсягом є частково сумісним з зазначеними складовими. Отже, пропонується розглядати *потенціал сталого розвитку підприємств* як систему ключових можливостей та ресурсів, що включають: ресурси (природні, трудові, економічні та ін.), управлінсько-організаційні можливості (управління еколого-економічними процесами, ринкові механізми управління, інструменти системи менеджменту, у т. ч. екологічно-орієнтованого характеру), ін. компетенції (маркетингові, інвестиційно-технологічні, управлінські та ін.).

Систематизація і узагальнення теоретичних аспектів сталого розвитку та його складових, дефініцій потенціалу СР та його управління, дозволяє представити авторське осмислення *сталого розвитку на всіх ієрархічних рівнях* як соціально-орієнтованого та екологічно-спрямованого економічного розвитку, як спрямованої послідовності змін її компонентів, зв'язків та взаємозв'язків між ними.

Список використаних джерел:

1. *Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія* / [Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. та ін.] // НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2012. – 534 с.
2. Hulse J. H. *Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past.* / J. H. Hulse — New Delhi: Cambridge University Press India Pvt. Ltd. Ottawa: International Development Research Centre, 2007. — 390 p.
3. Kates R. W. *What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice.* / R. W. Kates, T. M. Parris, A. A. Leiserowitz. — *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, Number 3, P. 8–21.

References:

1. *Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialnyi aspekt [Sustainable Development of Industrial Region: Social Aspects, Monograph, (2012)]*/ Novikova, O.F., Amosha, O.I. and Antoniuk, V.P. / NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics, Donetsk, Ukraine. – 534 p.
2. Hulse J. H. *Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past.* / J. H. Hulse — New Delhi: Cambridge University Press India Pvt. Ltd. Ottawa: International Development Research Centre, 2007. — 390 p.
3. Kates R. W. *What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice.* / R. W. Kates, T. M. Parris, A. A. Leiserowitz. — *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, Number 3, P. 8–21.

Keywords: *potential; sustainable development; triune conceptions of sustainable development; potential of enterprise; potential of steady development of enterprises.*

Ключові слова: *потенціал; сталий розвиток; триєдина концепції сталого розвитку; потенціал підприємства; потенціал сталого розвитку підприємств.*

Ключевые слова: *потенциал; устойчивое развитие; триединая концепции устойчивого развития; потенциал предприятия; потенциал устойчивого развития предприятий.*